

УДК 349.3

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ У НАЦІОНАЛЬНОМУ СОЦІАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Клименко А. Л.,

*викладач кафедри трудового та господарського права
Харківського національного університету внутрішніх справ,
канд. юрид. наук*

Серед основних умов повної інтеграції України до міжнародного правового простору є не тільки її формальна участь у європейських інтегративних системах, якими є Рада Європи і Європейський Союз, членом якого вона прагне стати у найближчому майбутньому, а й реальне прийняття нею європейських демократичних цінностей, у першу чергу, трансформація країни у демократичну та правову державу. Остання можлива тільки на підставі перебудови національної правової системи, яка повністю відповідала б європейській, і при неухильному дотриманні загальновизнаного фундаментального принципу, яким є верховенство права.

Функціонування соціального захисту згідно з міжнародними соціальними стандартами має здійснюватися за відповідними принципами, що охоплюють: (а) всебічність (універсальність) соціального захисту; (б) рівність прав і можливостей, заборону дискримінації; (в) диференціацію умов та рівня соціального захисту; (г) наукову та економічну обґрунтованість соціальних нормативів; (ґ) незменшуваність змісту та обсягу соціальних виплат та послуг; (д) державну гарантованість встановлених прав у сфері соціального захисту.

З урахуванням міжнародно-правових актів, положень Конституції України і статусу людини (громадянина, особистості) право на соціальний захист слід розглядати в таких взаємопов'язаних аспектах: (а) воно належить до категорії прав природних і невід'ємних від індивіда; (б) існує незалежно від закріплення в законодавчих актах держави; (в) є об'єктом міжнародно-правового регулювання та захисту. Це право характеризує індивіда як представника роду людського, є похідним від його права на життя та одночасно є правом особистості, тобто правом, що належить конкретному індивіду в конкретній ситуації (під «особистістю» прийнято мати на увазі людину, громадянина, іноземного громадянина, особу без громадянства, біженця, вимушеного переселенця та ін.).

Важливим гарантом реалізації соціальних прав є дієвий соціальний захист, який є функцією, перш за все, суспільства (а не тільки держави) щодо забезпечення соціального становища людини, яке склалося внаслідок дії соціальних ризиків і яке відповідає умовам, що органічно впливають з її невід'ємних і загальновизнаних соціальних прав, тобто з міжнародно-правових стандартів соціального забезпечення.

Систему соціального захисту людини в Україні можна поділити на 2 підсистеми: нестрахову і страхову, залежно від тих джерел, за рахунок яких фінансується відповідний вид такого захисту. В окремих випадках ці 2 під-

системи переплітаються: до страхових провадяться нестрахові (бюджетні та позабюджетні) доплати. Приміром, отримувачі страхових пенсій при дотриманні відповідних умов можуть оформити субсидії на покриття витрат по сплаті житлово-комунальних послуг, користуватися послугами так званих «гарячих обідів», «продуктових пакунків», «соціального житла» тощо за рахунок благочинних громадських організацій.

Поділ матеріально-правових гарантій права на соціальний захист залежно від організаційно-правової форми його реалізації пропонується на такі 2 основні групи, але вже від настання страхового чи нестрахового соціального ризику: (а) нестрахові гарантії здійснення права на соціальний захист за рахунок бюджетних коштів державного та місцевого рівнів, а також додаткових донорських (добровільних) пожертв та інших засобів фінансування (соціальна підтримка, соціальне обслуговування тощо); (2) страхові гарантії здійснення права на соціальний захист за рахунок загальнообов'язкового державного соціального страхування. Всередині кожної групи ці гарантії можуть бути конкретизовані. Теоретичне вивчення соціальних ризиків включає розширення меж пізнання категорії «соціальний ризик» у житті суспільства, а практичне – вироблення рекомендацій, механізмів, методик, шляхів зниження впливу ризиків на соціум та зменшення ймовірності виникнення кризових ситуацій, підґрунтям яких виступають ті ж таки соціальні ризики. Розвиток теорії соціальних ризиків, визначення їх переліку та розроблення концепції їх подолання – обов'язкові умови побудови міцної соціальної держави.

Державні соціальні стандарти є не лише елементами соціальної політики, орієнтирами в правотворчій діяльності, засобом боротьби з бідністю, механізмом вирівнювання соціальної захищеності громадян різних соціально-демографічних груп (як вони представлені у правовій та економічній літературі), а й частиною механізму реалізації соціальних прав громадян, у тому числі їх конституційного права на гідний рівень життя. Останнє зобов'язало встановлювати науково обґрунтовані розміри соціальних стандартів, використовуючи, в першу чергу, економічні розрахунки і враховуючи правове вирішення того чи іншого питання в історичному розрізі.

Імплементация міжнародно-правових стандартів соціального забезпечення національним законодавством дозволить підтягти мінімальні розміри окремих страхових виплат, зокрема пенсій за віком, по інвалідності, допомоги в разі втрати годувальника, у випадку безробіття і встановити гарантії їх виконання. Для забезпечення повної відповідності цим стандартам треба провести адаптаційну діяльність шляхом внесення до Конституції та актів чинного соціального законодавства України змін та доповнень.

Аналізуючи зміст нормативно-правових актів, тенденцій розвитку правотворчої діяльності у сфері соціального забезпечення, можна стверджувати, що у XXI ст. міжнародна спільнота вступила з міжнародним кодексом соціального захисту. Загальними зусиллями створено звід міжнародно-правових стандартів соціального забезпечення – нормативної субстанції міжнародного права в цій царині.